

HARVAAN ASUTUN MAASEUDUN KEHITTÄMISSTRATEGIA 2017-2020

Pienkuntaseminaari Rovaniemi
3.4.2017

Tytti Määttä, pj, Harvaan asutun maaseudun (HAMA)
verkosto, Vaalan kunnanjohtaja, Pienten kuntien
neuvottelukunnan jäsen

Strategian tavoite

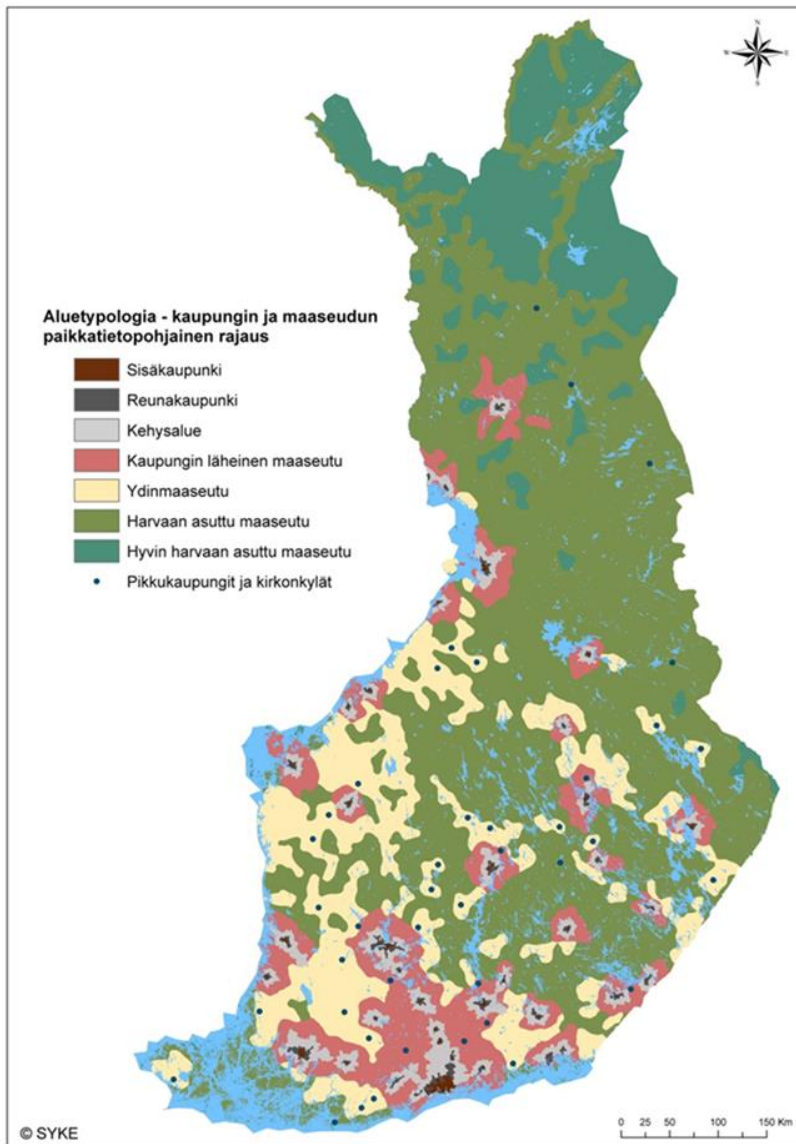
Harvaan asutun maaseudun strategian tavoitteena on:

- ensiksi antaa realistinen kuva harvaan asutun maaseudun tilasta ja tulevaisuudesta sekä sen erityisolosuhteista lyhyesti ja tiiviisti kuvia ja kaavioita hyödyntäen.
- Toiseksi sen tavoitteena on kuvata niitä strategisia toimenpiteitä, joilla harvaan asutun maaseudun potentiaali saadaan täysimääräisesti hyödynnettyä.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79506/04_17_HAMA_strategia_FINAL.pdf?sequence=1

<https://www.facebook.com/Harvaan-asutun-maaseudun-verkosto-171517022872182/?fref=ts>

Harvaan asuttu maaseutu kartalla

- 68 % Suomen pinta-alasta
- 5,3 % Suomen väestöstä, 293 000 hlöä
- Asukastiheys 2,52 as./km² (koko Suomi 18,01)
- yli 50 kokonaan harvaan asuttua kuntaa, noin 120 osittain harvaan asuttua kuntaa, (koko Suomi 311)
- Yhden kunnan sisällä voi olla erilaisia alueita
- Alueet erilaisia

Harvaan asuttu maaseutu osa Suomen kilpailukykyä

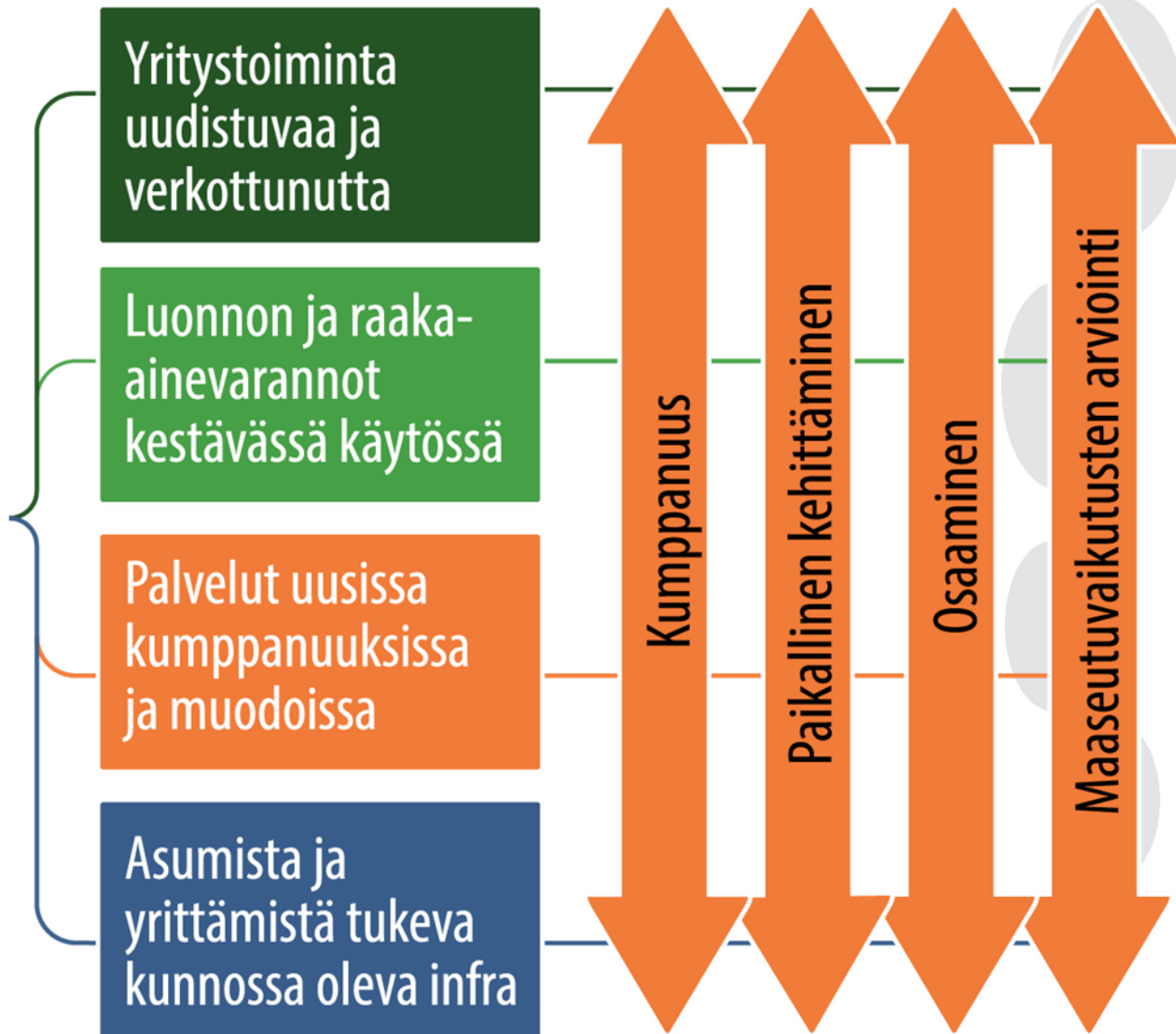
Harvaan asuttu maaseutu on kansallinen rikkaus, sillä alueella sijaitsee valtaosa Suomen luonnon aineellisista ja aineettomista raaka-aineista. Harvaan asutun maaseudun strategiaan 2017–2020 on koottu keskeisimmät toimenpiteet, jotka tulee toteuttaa, jotta harvaan asutun maaseudun potentiaali saadaan hyödynnettyä.

VISIO:

Harvaan asutulla maaseudulla on runsaasti luonnonvaroja, joiden hyödyntäminen lisää alueen mahdollisuuksia mm. kasvavan biotalouden kautta. Hyvin hoidettu maisema lisää viihtyisyyttä ja vetovoimaa asuinympäristönä. Harvaan asutulla maaseudulla asuminen ja eläminen on monipuolista. Aukkaat osallistuvat aktiivisesti yhteisönsä kehittämiseen. Kaikkien saatavilla on nopeat ja kohtuuhintaiset tietoverkot. Uudenlaiset tavat tuottaa palveluja mahdollistaa hyvinvoinnin, asumisen, yrittämisen sekä sujuvan arjen.

Harvaan asutun maaseudun strategian rakenne

HARVAAN ASUTTU MAASEUTU

HARVAAN ASUTTU MAASEUTU

YRITTÄJYYS JA TYÖLLISYYS

- Työllisyys ja toimeentulo
- Yritysten toimintaedellytykset
- Etäyrittäjyys ja etätyö
- Työnteon ja yrittäjyyden uudet muodot
- Julkisen alan työpaikat
- Potentiaalisia uusia yrittäjiä: uudet asukkaat, nuoret, maahanmuuttajat
- Sosiaalinen pääoma

LUONTO JA RAAKA-AINEVARANNOT

- Luonnon raaka-aineet
- Maa-, metsä- ja puutalous
- Hajautettu tuotanto: lähien energia ja lähiruoka
- Luonnontuotteiden talteenotto ja jalostus
- Hyvinvointi ja liikunta
- Metsästys ja kalastus
- Matkailu
- Aineettomat arvot

PALVELUT

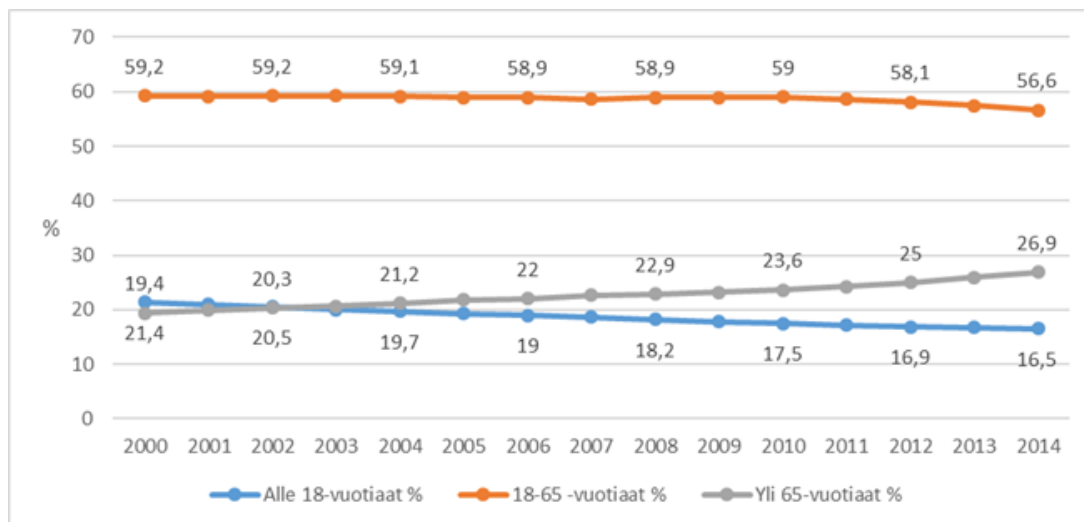
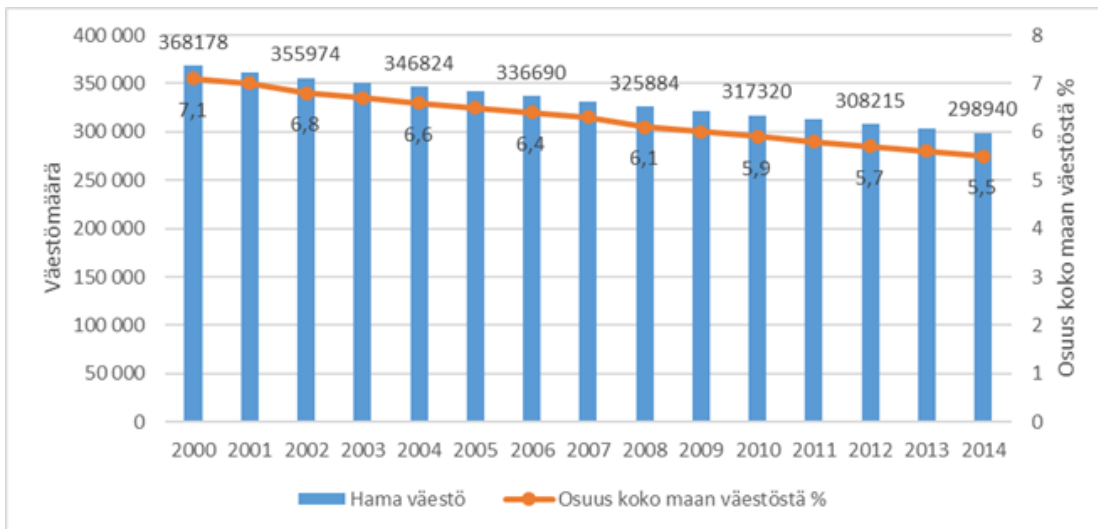
- Sote-palvelut
- Muu julkisen sektorin tuottamat palvelut
 - Kuntoutus- ja hoitopaikat
 - Turvallisuus
 - Koulutus ja sivistys
 - Vapaa-ajanpalvelut
- Kaupalliset palvelut
- Kolmannen sektorin tuottamat palvelut

INFRASTRUKTUURI

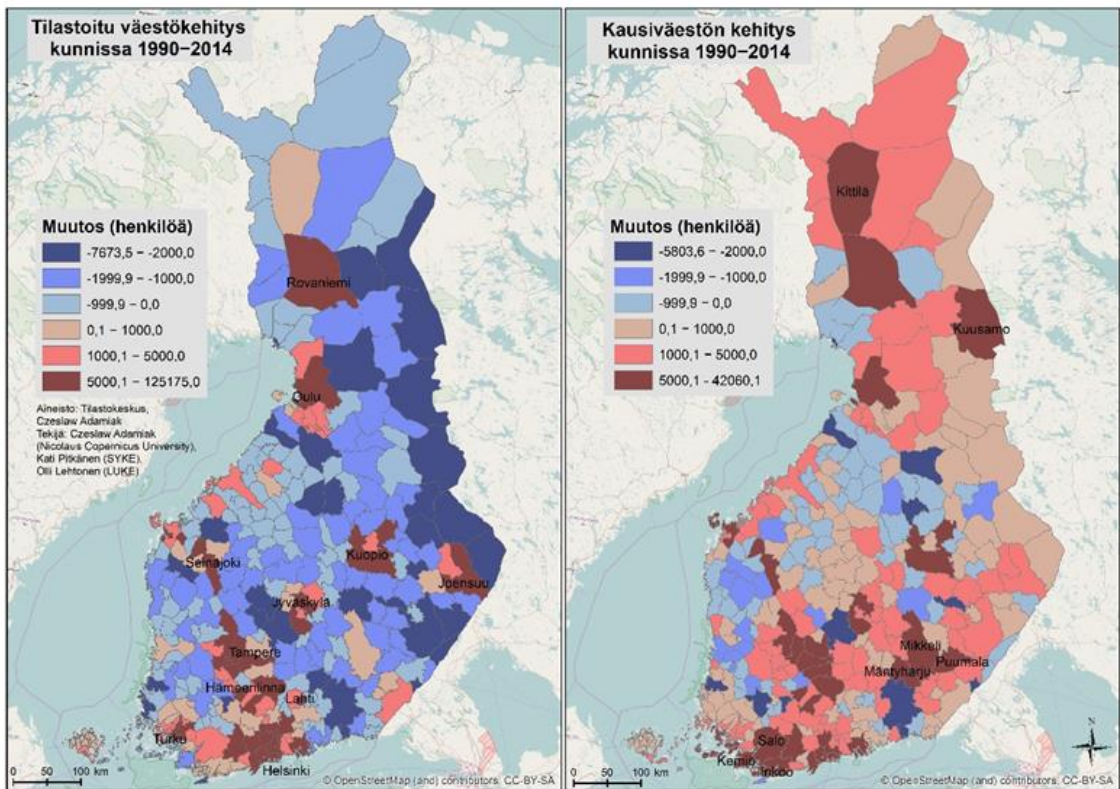
- Laajakaista
- Tiestö
- Fyysinen saavutettavuus
- Yksityistie-, vesi-, infra- ja tietoverkko-osuuskunnat ja niiden hallinto
- Vesihuolto
- Sähkövarmuus
- Maankäyttö
- Tyhjenevät kiinteistöt

Harvaan asutun maaseudun kehitystrendejä

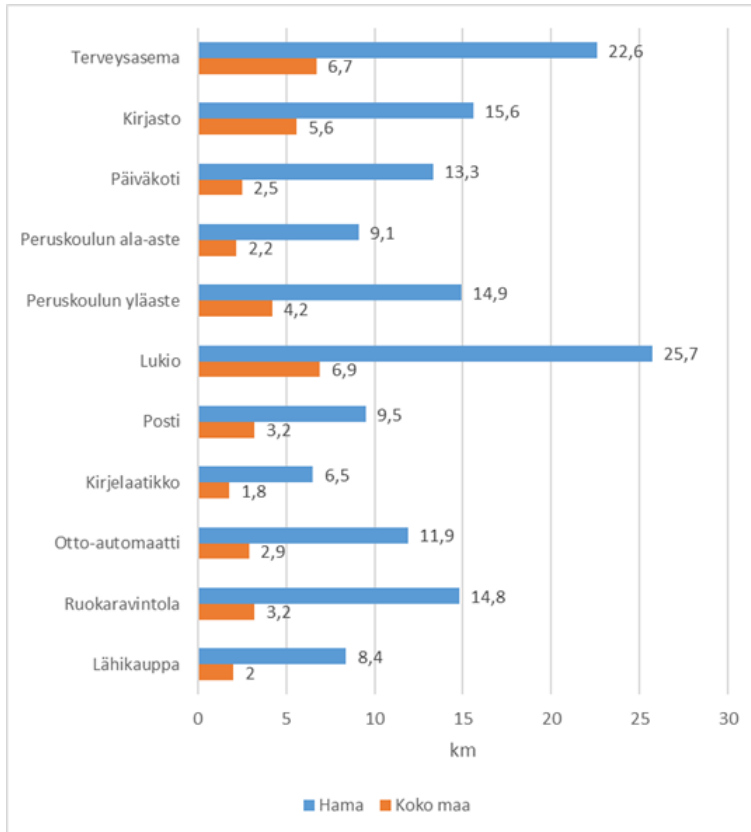
Väestön kehitys

Kausiväestön merkitys kasvaa

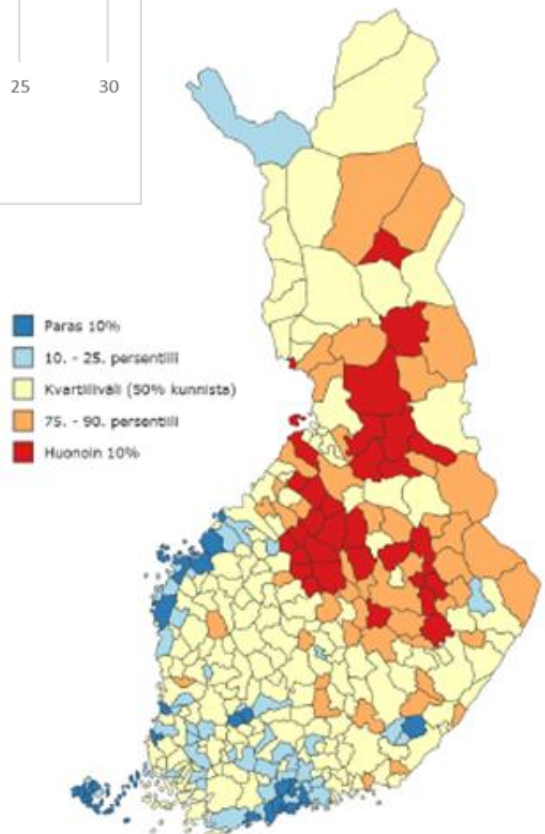

Palvelut keskittyvät – uudet tavat tuottaa palveluja lisääntyvät

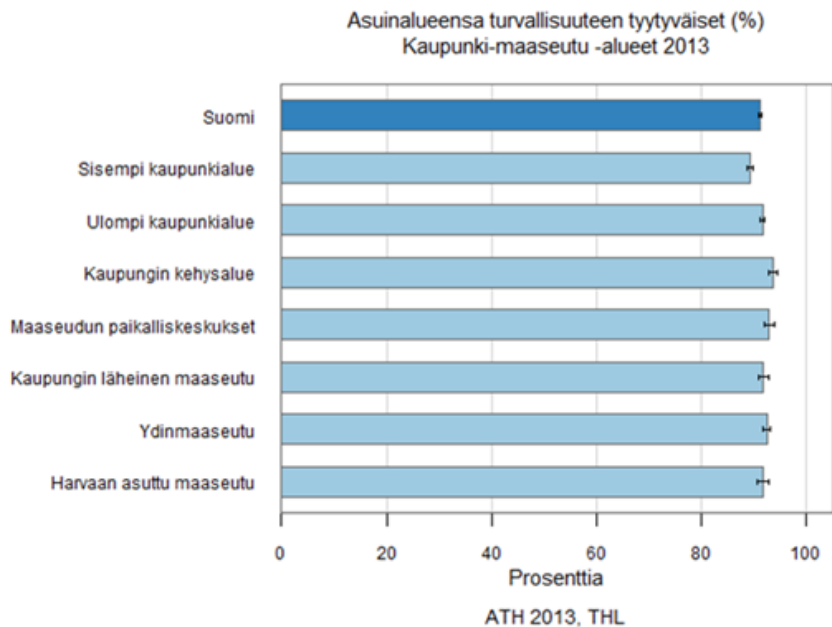
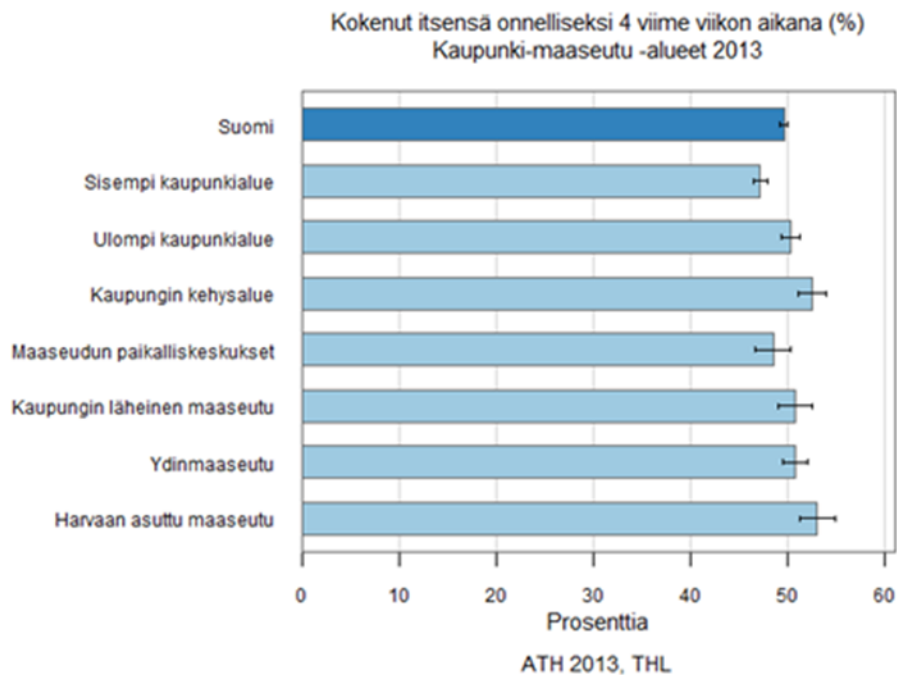

Etäisyyden palveluihin

Sairastavuudessa suuria eroja

Palvelujen saavutettavuus ja Tunne

PALVELUT

SOTE-palvelut

Lähipalvelujen tulevaisuutta ja saavutettavuutta leimaa epävarmuus

- Painotus terveyttä tukeviin ja ongelmia ennaltaehkäiseviin palveluihin korostuu
- Oltava sekä sosiaali- että terveyspalvelut ja niiden on pelattava yhteen

Julkisen sektorin tuottamat palvelut

Keskittyvät, asukkaiden etäisyys palveluihin kasvaa

- Panostus digitaalisiin palveluihin kasvaa, mutta tarvitaan myös kasvokkain tuotettuja palveluja
- Hajautettujen palvelumallien tarjonta kasvaa

Kaupalliset palvelut

Keskittyvät markkina-ehtoisille alueille

- Verkkokauppa tuo uusia mahdollisuuksia ja sen volyymi kasvaa

Kuntoutus- ja hoitopaikat

Keskittyvät, sillä säädökset ja niiden tulkinta ei mahdollista niiden sijoittumista harvaan asutulle maaseudulle

- Tarvitaan joustoja ja normien purkua

Turvallisuus

Poliisin, rajavartioston ja pelastuslaitoksen resurssit vähenevät, mikä lisää turvattomuuden tunnetta

- Viranomaisyhteistyön merkitys kasvaa
- Tarvitaan omaehtoista varautumista ja kyläturvallisuuteen panostamista

Koulutus

Sivistyksestä tulee kunnan ydintehtävä. Suuntana on ollut lähikoulujen väheneminen ja toiseen asteen koulutuksen ja korkeakoulutuksen keskittyminen

- Innovaatiotoiminta keskittyy
- Digitaalisuuden, yhteistyön ja verkostoituminen tuomiin mahdollisuuksiin panostettava

Vapaa-ajanpalvelut

Merkitys kasvaa asukkaiden viihtyvyyden, yhteisöllisyyden ja ennaltaehkäisevän terveydenhuollon näkökulmasta

- Kansalaisopiston toiminnalla iso merkitys

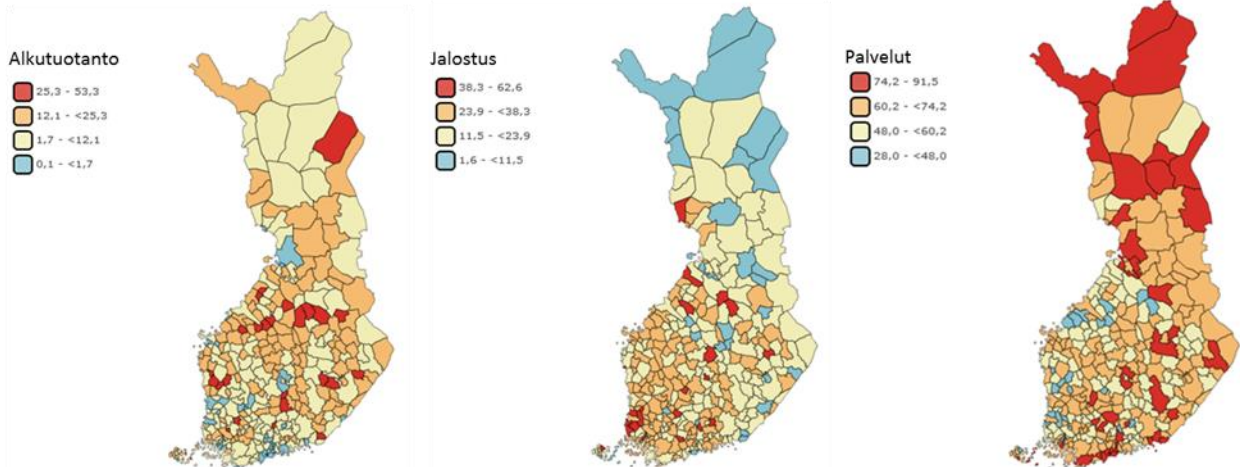
Asuminen

Monipaikkainen asuminen lisääntyy

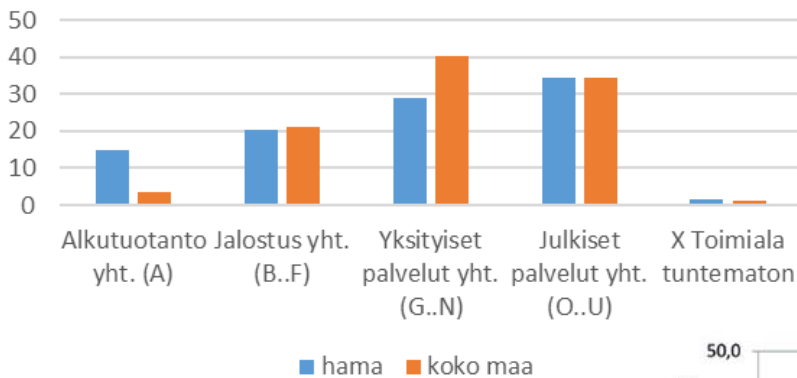
- Yksin asuvien iäkkäiden määrä lisääntyy ja ikääntyvien asumisen tukipalvelujen ja yhteisöasumisen tarve kasvaa

Elinvoima tulee monesta eri lähteestä

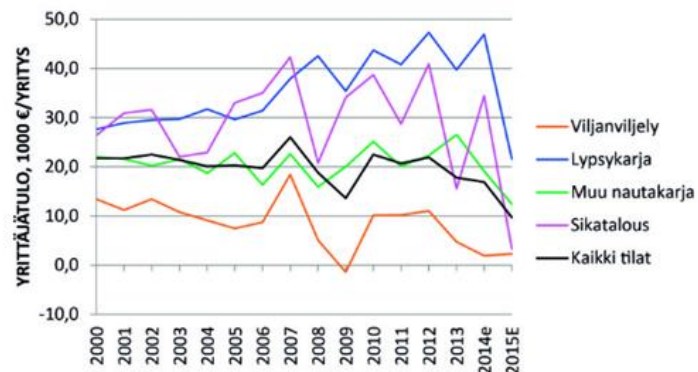
Alkutuotannon, jalostuksen ja palvelujen työpaikkaosuudet (%) vuonna 2013

Elinkeinorakenne vuonna 2013

Maatalouden
yrittäjätulon kehitys

Yrittäjätulon kehitys

YRITTÄJYYS JA TYÖLLISYYS

Työllisyys ja toimeentulo

Työllisyyden lisäämiseen ja yritysten saamiseen alueelle panostetaan korkean työttömyysasteen ja pitkäaikaistyöttömien suuren määrän vuoksi.

Työ ja työvoima eivät aina kohtaa. Toimeentulo saadaan useasta eri lähteestä.

- Kehitteillä uusia ratkaisuja mm. kumppanuuden kautta.

Yritysten toimintaedellytykset (markkinat, rahoitus)

Kunnat tukevat yritysten sijoittumista, mutta markkinat alueen sisällä ovat pienet, vakuudet eivät riitä investointien rahoitukseen, yritystuet eivät tunnista alueen yritysten erityispiirteitä ja normit ja byrokratia tuovat esteitä uudelle toiminnalle.

- Suuntaa alueen ulkopuolella oleviin markkinoihin.
- Tarvitaan investointien tukemista ja tiedotusta olemassa olevista työkaluista.

Etäyrittäjyys, etätyö, etäomistajuus

Tietoverkot ja digitaaliset palvelut mahdollistavat etäyrittämisen ja etätyön.

Yhä enemmän kaupungissa asuvat omistavat metsää ja kiinteistöjä.

- Merkitys kasvaa ja tuo uusia mahdollisuuksia.

Työnteon ja yrittäjyyden eri muodot

Yrittämisen ja työnteon muodot muuttuvat, mm. yhteisöllinen yrittäminen (yhteisetuosuuskunnat), osa-aikayrittäjyys, osa-aikatyö, itsensä työllistäminen.

- Merkitys kasvaa
- Lainsäädäntö ja tuet saatava ajan tasalle

Valtion työpaikat

Vähentyneet harvaan asutuilla alueilla. Valtiolla työskenteli 83 758 henkilöä vuonna 2015, heistä Uudellamaalla 45 %. Osuus muodostaa 11 % maakunnan työpaikoista, koko maan keskiarvo ollessa 8 %.

- Vähenee edelleen, merkitys suuri alueen työllisyydelle.
- Parasta alueellistamista on säilyttää olemassa olevat työpaikat harvaan asutuilla alueilla.

Työvoima ja uudet yrittäjät

Tarvitaan osaavaa työvoimaa ja uusia yrittäjiä, potentiaalisia ovat paluumuuttajat, nuoret ja maahanmuuttajat.

- Alueen markkinointi, maahanmuuttajien kotouttaminen, osaamisen kehittäminen.
- Merkitys kasvaa.

Sosiaalinen pääoma

- Merkitys kasvaa.

LUONTO JA RAAKA-AINEVARANNOT

Biotalous (metsä- ja puutalous, bioenergia)

Raaka-ainevarat riittävät, kasvu ylittää poistuman, suunnitteilla uusia biojalostustehtaita kehitetään uusia puutuotteita

- Tarvitaan hajautettuja ratkaisuja mm. energiantuotantoon
- Jalostustoimintaa lähelle raaka-ainevaroja

Maatalous

Tilojen määrä vähenee, koko kasvaa, kannattavuus heikkenee

- Kannattavuuden parantaminen, omistajanvaihdot
- Merkitys suuri

Luonnontuotteiden talteenotto ja jalostus

Luonnontuotteiden osalta kehittämistoimintaa toteutetaan yritysten tarpeiden mukaan

- Julkiset hankinnat, hankintaosaaminen
- Koulutus, jalostusketjujen kehittäminen
- Merkitys kasvaa

Hyvinvointi, liikunta, virkistäytyminen

Luontohoivan ja luontovoiman palvelutuotanto kasvaa maailmalla, tarjoaa uusia mahdollisuuksia yritystoiminnalle, vesistöjen hyödyntämistä voi lisätä

- Brändäys, tuotteistaminen

Aineettomat arvot

Väljyys, hiljaisuus, puhtaus, maisema, jokamiehen oikeus

- Matkailu, virkistäytyminen
- Markkinointivahvuus

Malmi, maa-ainekset

Suuri aluetaloudellinen merkitys, tuo työpaikkoja, ristiriitoja ympäristön suojelun kanssa

- Merkitys kasvaa

Matkailu

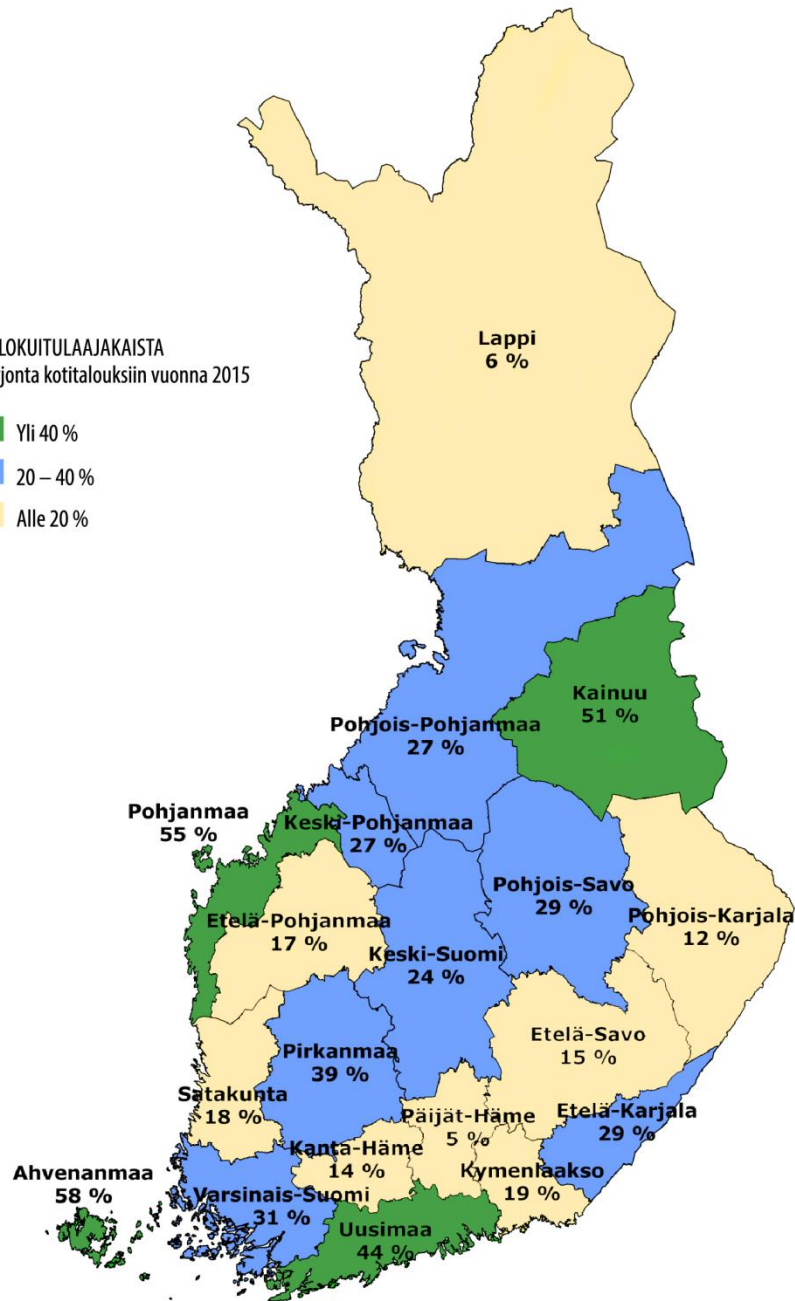
Luonto ja ympäristö antavat puitteet kasvavalle matkailulle

- Merkitys kasvaa

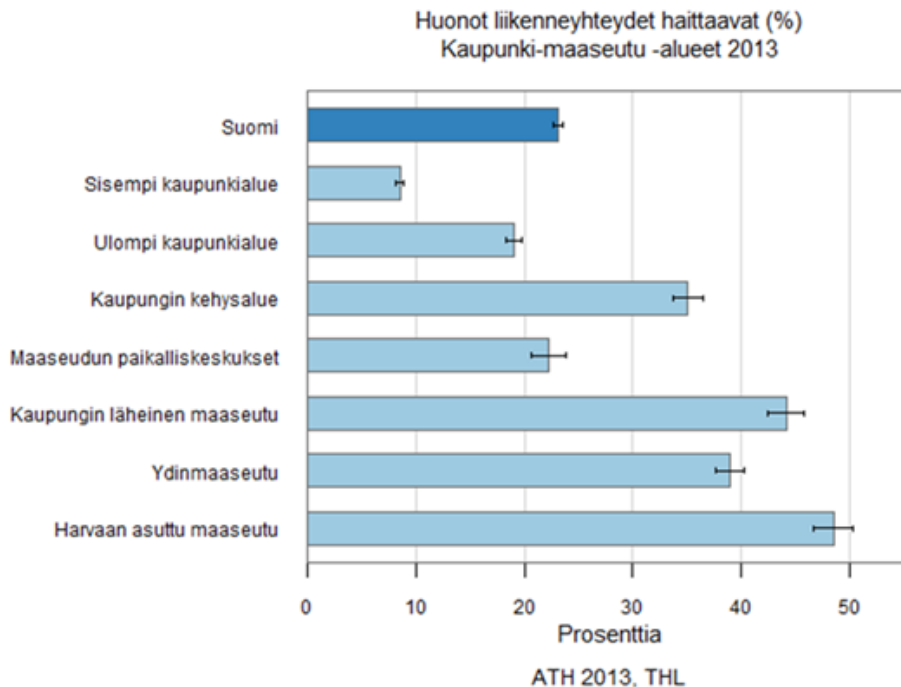
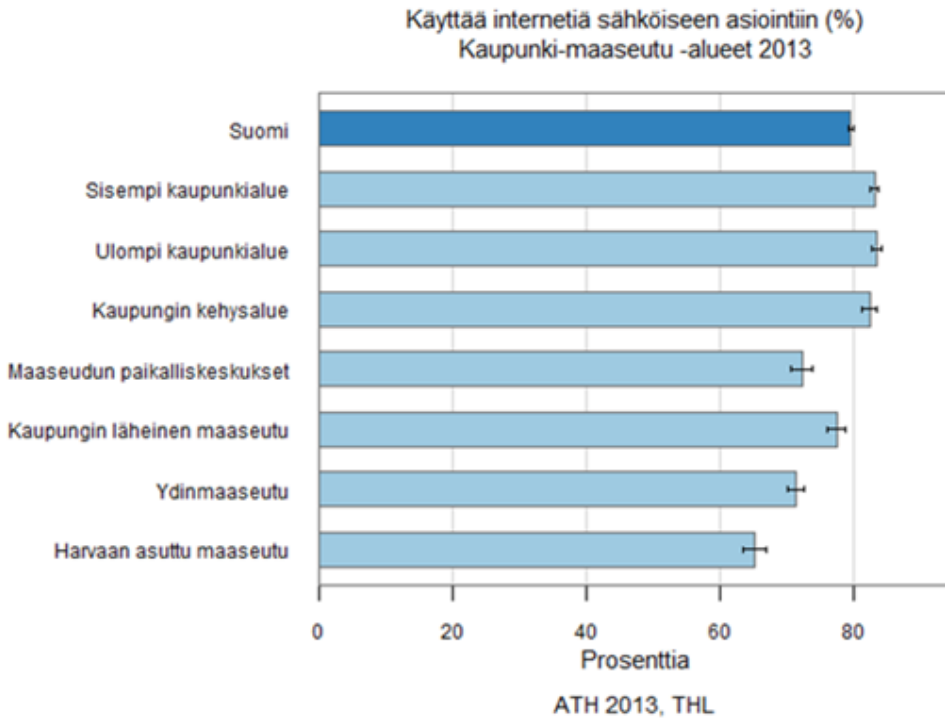
Valokuitulaajakaista

VALOKUITULAAJAKAISTA
Tarjonta kotitalouksiin vuonna 2015

- Yli 40 %
- 20 – 40 %
- Alle 20 %

Internetin käyttö, kokemuksia liikenneyhteyksistä

Infrastrukturi

Laajakaista:

100 Megan kiinteä laajakaista saatavilla 52 % talouksista

- Merkitys kasvaa, digitaaliset palvelut edellyttävät nopeita yhteyksiä

Tiestön kunto:

Korjausvelka 2,5 mrd €, määrärahoja lisätty

- Biotalous hyödyntäminen, maatalous ja matkailu edellyttävät kunnossa olevaa tiestöä
- Merkitys kasvaa

Yksityistiet:

Määrä lisääntyy, kunto heikkenee, laki kommentoilla

- Rahoituksen ja kunnossapidon varmistaminen

Julkinen liikenne:

Lento-, rautatie-, bussiliikenne

- Bussiliikennevuorot vähenemässä
- Rautatie- ja lentoyhteydet tärkeitä joka maakunnalle
- Tarvitaan kuljetuksia lentokentältä ja asemilta muualle maakuntaan
- Uudenlaiset palveluliikennemuodot
- Liikennekaari tuo uusia mahdollisuuksia

Yksityisautoilu:

Ei julkista liikennettä - ainoa kulkemisvaihtoehto

- Ei saa vaikeuttaa veroluonteisille maksuilla
- Merkitys säilyy

Yksityistie-, vesi-, infra- ja tietoverkko-osuuskunnat hallinto:

Ikääntyminen, osaaminen, työllistävyys

- Uudet toimintamallit, mm. tieisännöinti

Sähkövarmuus:

Johtoja kaivetaan maahan, siirtomaksut nousevat

- Maaseutunäkökulma
- Lähienergia sähköntuotannossa?

Tyhjenevät kiinteistöt:

Määrä kasvaa, kallista ylläpitää

- Purkaminen, uudet käyttömuodot?

Vesihuolto:

Jätevesi, puhdas vesi - vesiosuuskunnat

- Jätevesiasetus menossa parempaan suuntaan

Hajautunut biotalous – elinvoimaisten yhteisöjen perusta

- Harvaan asutun maaseudun mahdollista tulevaisuutta kuvastaa hajautunut biotalous, joka on yksi tutkimusjohtaja Tuomas Kuhmosen (2015) kehittämistä maaseudun tulevaisuuden kuvista.
- *"Hajautunut biotalous syntyy, kun maaseudun luonnonvarojen arvo lisääntyy markkinavoimien vaikutuksesta, niiden käyttöä edistetään politiikkatoimilla ja niiden käyttö on taloudellisesti, ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä. Luonnonvarat ovat aineellisen hyvinvoinnin perusta, ja politiikkatoimijoilla on halua ja kykyä edistää niiden kestävä ja hajautettua hyödyntämistä.*
- *Tulevaisuus edellyttää, että maaseudun toimijat ottavat liiketoiminnan kattavasti haltuun omistajuuden, osaamisen, yrittäjyyden ja uudistumiskyvyn kautta (esim. osuustoiminta). Tulevaisuus johtaa siihen, että maaseudun toimijoilla, jotka omistavat luonnonvarat ja niihin liittyvän liiketoiminnan, on työtä, toimeentuloa ja tasa-arvoista osallisuutta yhteiskunnassa.*
- *Elinvoimaiset ja alueiden aitoa erilaisuutta heijastavat paikallistaloudet ja -yhteisöt kukoistavat. Yhteiskunta saa nauttia hyvästä huoltokyvystä kasvavan epävarmuuden maailmassa."*

Tämä tarkoittaa harvaan asutulla maaseudulla oikein toteutettuna mm.

- **Vetovoimaisuutta:** tämänhetkisestä kaupungistumiskehityksestä huolimatta monet ympäristötekijät, teknologia, riskienhallinta ja ihmisten asumismieltymykset tukevat maaseudun vetovoimaisena säilymistä.
- **Resurssitehokkuutta:** vaikka luonnonvaroja on runsaasti, niitä käytetään kestävästi hyödyntämällä mm. kiertotalouden mahdollisuuksia.
- **Saavutettavuutta:** kunnossa olevan infrastruktuurin (liikenne- ja tietoliikenneyhteydet, sähköverkot) merkitys korostuu luonnonvarojen käytön ja hyödyntämisen vuoksi.
- **Lähipalveluita:** lähiruoan, -energian, -palvelujen, -demokratian jne merkitys kasvaa. Arjen sujuvuutta ja hyvinvointia tukevat palvelut ovat hyvin saavutettavissa.
- **Kehittyviä kirkonkyliä:** toimiva perusrakenne ja hajautuneen talouden työpaikat mahdollistavat oman asuinpaikan vapaan valinnan.
- **Uusia mahdollisuuksia:** luontoon perustuvan toiminnan ja luontolähtöisten palveluiden kysyntä kasvaa.

Koko strategian näkökulmasta keskeisiä toimenpiteitä:

1. Brändätään harvaan asuttu maaseutu laadukkaana asumisen, matkailun, vapaa-ajan ja yrittämisen paikkana sekä kehittämisen kohteena nostamalla alueen vahvuudet esille.
2. Parannetaan harvaan asutun maaseudun olosuhteiden huomioimista päätöksenteossa ja ohjelmissa ottamalla käyttöön maaseutuvaikutusten arviointimenetelmä. Kehitetään nykyisiä mittareita tunnistamaan harvaan asutun maaseudun olosuhteet päätöksentekoa varten.
3. Eri toimenpitein varmistetaan, että maaseudun perusinfrastruktuuri on kunnossa
4. Digitaalisia palveluja kehitetään asukaslähtöisesti. Varmistetaan, että palvelut ovat kaikkien saatavilla ja asukkailla on sekä tieto-taitoa että tekniset valmiudet niitä hyödyntää.
5. Vahvistetaan osaamista harvaan asutulla maaseudulla.

Uudistuvaa, innovatiivista ja verkottunutta yritystoimintaa

6. Vahvistetaan ja nostetaan esille harvaan asutun maaseudun kilpailukykytekijöitä

Etsitään ratkaisu alueen yritysten vaikeuksiin saada investointien rahoitukseen pankkilainaa

Varmistetaan kuljetustuen jatkuminen vuoden 2017 jälkeen ja nostetaan se pohjoismaiselle tasolle Maaseuturahaston rahoituksen epäkohdat korjataan: • Yrityksen perustamistuki ja starttiraha on sovitettava yhteen • Osa-aikayrittäjän mahdollisuus saada tukea • Huomioitava harvaan asuttu maaseutu yrityshankkeita pisteytettäessä

Madalletaan ensimmäisen työntekijän palkkauskustannuksia

7. Yritystoiminnan aloittamista ja kehittämistä tukevia ratkaisuja räätälöidään harvaan asutun maaseudun erityispiirteet huomioiden

8. Kunnat ja maakunnat lisäävät hankinnoissaan paikallisia palveluja ja tuotteita. Hankintakriteereissä otetaan käyttöön laadulliset kriteerit ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien muodossa ja pilkotaan hankinnat pienempiin osiin.

9. Osaavan työvoiman rekrytointia edistetään.

Luontoa ja raaka-ainevaroja hyödynnetään kestävästi

10. Kehitetään ja otetaan käyttöön hajautettuja malleja
11. Lisätään jalostustoimintaa harvaan asutulla maaseudulla lähellä raaka-ainetta. Hyödynnetään kokonaisvaltaisesti metsän eri tulonlähteet, ml. puu ja luonnontuotteet.
12. Kehitetään luontoon tukeutuvia terveys- ja hyvinvointipalveluja lisäämällä asiakkaiden valinnanvapautta ja palvelutuotannon tunnettuutta, hyödyntämällä hankintojen laatukriteerejä sekä kokeilutoiminnalla.
13. Edistetään luontoon perustuvaa matkailua harvaan asutulla maaseudulla.

Julkiset palvelut saadaan uusien palvelumuotojen ja kumppanuuden kautta

- 14.** Huomioidaan harvaan asutun maaseudun olosuhteet ja mitataan ja arvioidaan palvelujen saavutettavuutta sote- ja maakuntauudistuksessa.
- 15.** Kehitetään palveluratkaisuja ja viedään kokeiluja maaseudulle tavoitteena hajautetut palvelumallit.
- 16.** Edistetään arjen turvallisuutta harvaan asutulla maaseudulla.

Kunnossa oleva infrastruktuuri mahdollistaa asumisen ja yrittämisen

- 17.** Kunnossa oleva tiestö turvataan osana perusinfrastruktuuria.
- 18.** Nopea ja kohtuuhintainen laajakaista on osa perusinfrastruktuuria.
- 19.** Liikennejärjestelmän ja logistiikan uudet toimintamallit (Liikennekaari) otetaan käyttöön ja niissä huomioidaan harvaan asutun maaseudun erityispiirteet.
- 20.** Lentoliikennettä kehitetään asukkaiden ja yritysten tarpeita palvelevaksi maakuntakentillä.
- 21.** Kaavoituksella tuetaan maaseudulle rakentamista.

Esitämme myös parlamentaarisen työryhmän perustamista Suomeen. Kansanedustajille info 4.5. eduskunnassa, jossa käymme läpi Ruotsin mietinnön keskeiset sisällöt ja esittelemme strategian toimet. Strategia hyvä pohja tälle työlle.